

שיעורי הגר"א עוזר שליט"א

בענין:

בל' תאחר

- קפ"ח -

נמסר בש"ק פרשת ויצא ה'תשע"א

נכתב בידי: הרב יוסף בן ארזה שליט"א
עימוד: תמנתי עיצוב גרפי

בליל שבת פרשת מקץ יחל השיעור בשעה 9:00 בערב ויהיה בענין: 'הלל והודאה בחנוכה'

בברכת התורה
המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה לתמנתי:
timnal@zahav.co.il

בל תאחר

בנדר כגון חטאות ואשמות ועולות ראייה ושלמי חגיגה, שיש בהם לאו דבל תאחר כדדרשינן בגמרא שם אבל ליכא בל יחל [עכ"פ כל עוד לא הפריש], ובוה מתקיים בפועל המיעוט ד'לא באשתך חטא". ואם כן גבי יעקב אבינו שנדר נדר, שפיר אמרינן דנענש במיתת רחל על האיחור. וכך יש לקיים דברי היראים והחרדים באופן זה.

(ב) עכ"פ למדנו מח' הרמב"ם והרמב"ן אם באיחור הנדר איכא בל יחל, ויש לבאר במאי פליגי. והנה הדברי-יחזקאל (ג) והגרנ"ט (ריש נדרים) העמידו חקירה ביסוד גדר בל תאחר דקיי"ל שעוברים עליו בג' רגלים, האם זהו זמן חיוב תשלומי הנדר או שיעור משך ומידת האיחור. ובאור הדבר דהנה אמרו בגמרא ריש נדרים (ג) בל תאחר דניירות היכי משכחת לה, באומר לא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר. ומפרש הר"ן שעובר מיד ששוהה ואינו מקבל עליו נזירותו, ולא דמי לבל תאחר דקרבנות שאינו עובר עד ג' רגלים, שהרי מחוייב מכח דבריו לקבל את הנזירות לאלתר דחיישינן שמא ימות [וכמו כהן המגרש את אשתו 'שעה אחת קודם מיתתו' שאסורה בתרומה מיד], והוי כאומר 'הרי עלי עולה מיד' שעובר בב"ת מיד כשמשה עולתו. [ולדבריו ל"ק קושית הרשב"א, למה צריכה הגמרא ליתן טעם שמא ימות, הלא דין כללי הוא בכל התורה דאיכא בל תאחר ומה לנו לומר טעמים - אלא דלולא הך טעמא היה עובר בג' רגלים ככל מקום ורק משום דחיישינן שמא ימות מפרשים דבריו כמחייב עצמו לקבל נזירותו בענין שלא יהא חשש שימות וכאילו פירש 'מיד']. ואולם הרא"ש בפירושו כתב שעובר רק באיחור ג' רגלים. וכמו כן נחלקו באופן הנוסף המבואר שם, בנוזר בבית הקברות; הר"ן נקט שעובר בב"ת מיד כששוהה ואינו נטהר כדי לקבל נזירות-טהרה, והרא"ש כתב שעובר בשווהה ג' רגלים. ובמאי פליגי -

ופירש הגרנ"ט שהר"ן תפס ששיעור ג' רגלים הוא זמן חיוב תשלום הנדר, כלומר שנתנה תורה זמן ג' רגלים שעד אז חייב לפרוע נדרו ומכאן ואילך חשיב 'מאחר' ועובר מיד על האיחור. ועל כן כאשר מחייב עצמו להביא 'מיד', הרי לאלתר הוא זמן פירעון חיובו וכשמאחר עובר מיד, דלהר"ן כל מאחר עובר מיד בכל-תאחר ואין שיעור למידת האיחור, אלא דבעלמא לא חשיב 'מאחר' כלל עד ג' רגלים שהרי זהו זמנו. ואילו הרא"ש נקט שבכל נדר זמן הפירעון הוא מיד אלא שאם מאחר לא עבר בלאו עד שיעבור שיעור משך איחור של ג' רגלים. ולכן גם אם קיבל בנדרו להביא או לנוזר מיד, אינו חייב אלא עד ג' רגלים שהרי זהו שיעור האיחור לעבור עליו בלאו.

וברברי יחזקאל תלה בחקירה זו פלוגתת הראשונים לענין צדקה, דהנה אמר רבא (בר"ה ו.) שבצדקה מחייב לאלתר, מ"ט דהא קיימי עניים. ונקטו התוס' (ד.) שהכוונה דמחייב עליה בכל תאחר מיד. והקשו מדקתני בבב"א (ד.) 'צדקות' בין כל

(א) ז'ידר יעקב נדר לאמר וגו'. הפרשת-דרכים (בדרוש השלישי) הביא דברי המדרש (ויק"ר לו) שמיתת רחל היתה עונש ליעקב אבינו על איחורו בקיום נדרו, והקשה הלא אמרינן בר"ה (ו.) שאין אשתו של אדם מתה בעוון בל תאחר, מדכתיב 'לא תאחר לשלמו כי דרש ידרשנו ה' אלקיך מעמך והיה בך חטא' - ולא באשתך חטא. ואף דאמרינן (בשבת לב:) בעוון נדרים אשתו של אדם מתה - כבר פירשו התוס' דהוא כשלא נתקיים הנדר כלל אבל על איחור הנדר לא, כיון שמשלם לבסוף. וא"כ הלא יעקב אבינו ששילם נדרו לבסוף אלא שנתאחר [ע' בפר"ד שם מה היה איחורו] היאך נענש בעונש זה. וכן הקשה בספר קהלת יעקב (לבעל המשכנו"י, ר"ה ו.), והביא גם מדברי הזוה"ק (וישלח) שדרש קרא ד'מתה עלי רחל' - עלי ודאי, שאחרתי נדרי [הנאמר ב'הרי עלי'], והרי לכאורה הדברים סותרים לגמרא ערוכה. וכיצא בזה העיר ב'תועפות ראם' על היראים (שצג) שהביא בל"ת דבל תאחר מאמר הגמרא דבעוון נדרים אשתו של אדם מתה - והלא אין עונש זה אמור באיחור כדאיתא בר"ה. וכך הקשה המנ"ח (תקעה - בהשמטות) על דברי החרדים (ל"ת התלויות בידים צט) שעל איחור הנדר אשתו של אדם מתה. ובפרשת דרכים תירץ לומר שהדבר שנוי במחלוקת תנאים בדרשת הכתוב 'והיה בך חטא'. יעו"ש בסוגית הגמרא".

ונראה שבדעת הרמב"ם וכל לתרץ באופן מרווח, שכתב (בספר המצוות ל"ת קנו) עפ"י הספרי שהמאחר את נדרו ולא הביאו תוך שלש רגלים, מלבד מה שעובר בכל תאחר עובר גם בלא יחל דברו. והרמב"ן (בעשה צד) חולק וסובר דבל יחל לחוד - כשלא קיים הנדר כלל - ובל תאחר לחוד. ובחדושי חת"ס (נדרים ג) ביאר דעת הרמב"ם, שבקבלת הנדר נכלל להביאו תוך ג' רגלים ועל כן כשאחר מלהביא חשיב מחלל דיבורו. [וגם בנדבה ד'הרי זו' - דאיכא בל תאחר (ר"ה ו.) - כבר הוכיחו האחרונים שכלול בה התחייבות עצמית להביא הנדבה, אלא שהתחייבות זו מוגבלת לכהמה המסוימת שנדב, ובוה הוא שונה מ'הרי עלי' שמחייב עצמו באחריותה. וכבר הראנו במק"א' להוכיח כן מרש"י (תמורה ג) ומדברי הרמב"ם (מע"ה ק יד, יב). וכן מדויק מדברי הרמב"ם ריש הלכות נדרים. וא"כ יש לומר שאף בנדבה מחייב עצמו להביאנה תוך ג' רגלים].

וכיון דלהרמב"ם עובר המאחר גם בכל יחל, יש לומר שאף במאחר שייך הא דבעוון נדרים אשתו של אדם מתה עליו שהרי עבר על נדרו בכך שנתחייב בנדר להביאו בזמן מסוים ולא הביא. ומה שמיעטו 'כי תדר נדר לה' אלקיך לא תאחר וגו' והיה בך חטא וגו' - ולא באשתך חטא' זהו רק מצד הבל-תאחר ולא משום הבל-יחל, והרי משכחת לה גווי דליכא בל יחל - בכל חיובי קרבן שלא באו

א וע"ע בשפ"א ר"ה שם.

ב אמנם יש דעות דדוקא בנדבה שאמר 'הרי עלי להביא וכו' איכא ב"ת, אבל לא בנדבה סתם - ע' בפירוש הרא"ש נדרים ט. ובמפרש שם ע"ב ונבאר הגר"ר בניג"ח ח"ב יג.א. וע"ע בשו"ת דובב מישרים ח"א מ"ב, ובחדושי חת"ס.

ג ע' שיעורים ע; ד; פט, ב.

ד ויש להעיר לפי"ז אמאי מצרכינן הקישא (בנדרים ג.) דאיכא בל יחל בניירות כשעבר על נזירותו, ולא אמרינן שנכלל בהתחייבותו לנהוג כנהוגי הנזיר, כי היכי דאמרינן הכא שנכלל להביאו תוך ג' רגלים וצ"ל דשאני נזיר שהנזירות היא חלות דין העומד לעצמו אף בלא הניהוגים המעשיים, משא"כ נדרי הקדש שכל עיקר הנדר היינו ההבאה המעשית, א"כ כל דיני ההבאה בכלל ההתחייבות. ולפי"ז המקדיש דבר ונהנה ממנו לא עבר בכל יחל, דחלות ההקדש עומדת אף בלא הניהוגים המעשיים. וכן צדדו אחרונים בדעת הרמב"ם (ע"ע תש"ו חת"ס רמג זכר יצחק ח"ב מו,א ואג"מ ח"א קדשים יח). ואולם הרשב"א והר"ן (בנדרים טו) נראה שפירשו הסוגיא בנדה (מו) כפשוטה שהמקדיש שנהנה מההקדש עובר בכל יחל.

ה ודוק בלשון הגמרא 'בהא' עון דבל תאחר, ולא נקט הלשון דלעיל 'מאחר נדרו' - דהמיעוט קאי למעשה רק בכל תאחר בלא נדר.

ו להגרנ"ט יוצא דין חדש דלהרא"ש כל נדר חייב מדאורייתא להביא נדרו מיד אלא שלא עבר בלאו עד שיעור איחור דג' רגלים [ושמא יש בזה איסור דאורייתא ד'חצי שיעור']. ותימה, דלא מצינו בשום מקום חיוב הבאת נדרו אלא בדגל ראשון. ואם כוונתו שאף שזמן הפירעון מיד מ"מ רשות בידו להתאחר עד ג' רגלים, א"כ אין לשמוע מזה למפרש להביא 'מיד' דהתם ודאי אין לו רשות להתאחר ומאי תיתי ליתן לו ג' רגלים. אכן לפי הדרך שתבאר בפנים בשיטת הרא"ש אתי שפיר.

מקום שעבר הזמן לגמרי לא שייך איסור בל תאחר, דאין זה 'איחור' אלא 'ביטול'. ובקה"י (ר"ה וכ"מ) מדמה סברת הטו"א הזו לסברתו (בר"ה טז) גבי בל תגרע, שרק בקיום המצוה בגירעון איכא לאו דבל תגרע, אבל לא במבטל המצוה לגמרי. וה"נ סובר שלא עבר בבל תאחר אלא במקיים המצוה באיחור אבל לא במבטלה לגמרי].

וכתב הדברי-יחזקאל שבוה פליגי הרמב"ם והרמב"ן לענין בל יחל באיחור הנדר; להרמב"ם עובר בבל יחל מפני שפרטי חיובי ההבאה גם הם כלולים בנדר (וכדפירש החת"ס), וזה מובן לשיטת הר"ן והתוס' ששיעור ג' רגלים הוא זמן פירעון הנדר, א"כ הרי זה כסעיף מדיני החיוב של הנדר המסוים, שזמן קיומו הוא עד שיעברו ג' רגלים ומאז ואילך הוא עומד בלאו, משא"כ לפי הרא"ש והרשב"א שזמן חיוב הנדר הוא מיד ורק שנתנה תורה לאו על איחור גדול דג' רגלים, א"כ אין שייכות לג"ר עם בל יחל דברו, דאין זמן הג"ר מדיני הנדר אלא הוא שיעור כללי בגדרי הלאו דבל-תאחר אבל מצד הנדר עצמו הלא זמנו מיד. ו"א"כ יש לומר דהרמב"ן שנקט דליכא בל יחל באיחור הנדר ג"ר, ס"ל כסברת הרא"ש דגדר הזמן הוא שיעור באיחור הלכך לא שייך זה לנדר.

ומתאימים הדברים ברמב"ם לשיטתו, שפסק (מתנות עניים ח,א) בצדקה שעובר בבל תאחר מיד, וכדברי התוס' [והר"ן דייק מלשון הרמב"ם שיש לו שיטה שלישית בפרטי דיני ב"ת בצדקה, ומ"מ מבואר בדבריו שעובר מיד] - שהרי לשיטתו ג"ר הוא שיעור בזמן החיוב, הלכך בצדקה שזמן החיוב מיד הרי עובר בב"ת לאלתר.

ולפי האמור יש לישב רומיית האחרונים (רעק"א בגליון הרמב"ם, שו"ת חת"ס יו"ד רמב, מנ"ח תקעה ועוד) בסתירת דברי הרמב"ם, שמצד אחד פסק שבצדקה עובר מיד כאמור, ומאידך נקט (מע"ק יד,ג) שמתנות עניים כגון לקט שכחה ופאה עוברים עליהם בבל תאחר בג' רגלים. [ובטו"א ודברי יחזקאל רצו לדקדק מלשון הרמב"ם שם דדוקא עשה דרגל ראשון איכא במתנ"ע אבל לא הלאו דג' רגלים. ואולם פשוט דברי הרמב"ם מורים כפי שתפסו שאר האחרונים דאף לענין הלאו בג"ר הושוו מתנות עניים לשאר חובות. והגרא"ז (שם) וחזון-יחזקאל (ריש ר"ה) רצו לחדש שנקט הרמב"ם להלכה דליכא בל תאחר אלא בדברים הבאים מחמת נדר ונדבה ולא בשאר חובות. ואף שבסוגיית הגמרא מבואר שאפילו בחטאות ואשמות וכד' איכא ב"ת, כתבו לחדש שהרמב"ם לא פסק כהסוגיא מפני דברי התוספתא. ודרך רחוקה היא זו, לומר שיש בדבר מחלוקת ופסק הרמב"ם שלא כסוגיא במקומה. גם כבר הרגיש הגרא"ז שברמב"ם בסהמ"צ (ל"ת קנה) מבואר לא כן². ובר"ן (בר"ה) ביאר בשיטת הרמב"ם דדוקא גבי קרבנות עובר בג"ר אבל לא בשאר חיובים שאינם שייכים לרגל כגון צדקה. וצ"ע מדברי הרמב"ם גבי מתנות עניים דמשמע שעובר בג"ר וכנ"ל].

אכן לפי הדברי-יחזקאל נראה דלא קשה, שהרי נתבאר בדבריו שסברת 'קיימי עניים' אין ענינה לומר דכל שיכול ליתן מיד עובר מיד [כי אז אכן אין מקום לחלק בין צדקה לשאר מתנות עניים], אלא הא דקיימי עניים היא סברא בעיקר גדר מצות צדקה דזמן חיובה הוא מיד כיון שיסודה לספק מחסורם של העניים והלא אי אפשר לספק מחסורו הנוכחי בנתינה דלאחר זמן, וממילא הוא דאיכא ב"ת מיד כיון שאיחר את זמן חיובו. וא"כ כל זה שייך במצות

יא ואמנם כן משמע מסתימת דברי הרמב"ם (נזירות א,ד) דבאומר לא אפשר מן העולם עובר בב"ת מיד, כשיטת הר"ן. וכן לענין נזיר בבית הקברות משמע להדיא מדבריו (הכא) שלוקה מיד. [ואף כי לענין קרבן פסח השמיט הרמב"ם דין בל תאחר, ובמנ"ח (ה) צדד שנקט כהמאירי - יתכן שזה מפני הסברה האחרת, דליכא ב"ת בביטול מצוה].

יב וי"א בדת הרמב"ם ד'חטאות ואשמות' מיירי כשנדר להביא קרבן עבור חברו, ובכבוד ליכא ב"ת כלל (ע' אבי עזרי' בכורות א,ג). ואולם פשוט דברי הרמב"ם בסהמ"צ משמע דבכל קרבנות החובה איכא ב"ת, גם בחובות ידיה.

הנך דעובר עליהן בג' רגלים. ותירצו דרבא מיירי רק בדקיימי עניים אבל לא מיחייב להדורי בתרייהו כל זמן שלא עברו שלשה רגלים. והרשב"א (שם ונדרים ג:) חולק וסובר שאף בצדקה אינו עובר בב"ת אלא בג' רגלים, ומה שאמר רבא דמיחייב לאלתר היינו במצות עשה [מדבריו בנדרים אין ברור אם כוונתו למ"ע דצדקה או דמוצא שפתיך תשמור, ואילו בר"ה משמע מדבריו דהיינו עשה דמוצא שפתיך]. וכתב שאין סברא דמשום דקיימי עניים יעבור בבל תאחר מיד, דאטו בקרבנות אם עומד בירושלם ומזבח וכהנינים לפניו וכי יעבור בב"ת מיד. ואולם דעת רוב הראשונים כהתוס' שעובר בצדקה בבל תאחר מיד היכא דקיימו עניים. [וע' שער הציון (תרל"ט אות טז) שאם יורדים גשמים בליל יו"ט ראשון של סוכות ויש לאדם אורחים עניים, אין לו להמתין בסעודתו עד שיעבור הגשם כחומרת כמה אחרונים להמתין עד חצות, דאם יעכב העניים איכא חשש איסורא שהרי הם אינם מחויבים לצאת כל הדעות ואיכא חשש דבל תאחר, וציון לר"ה דף ד. והיא שיטת התוס'].

ופירש הדברי-יחזקאל בשיטת התוס' שסברת 'קיימי עניים' אינה מטעם שכל שיש לו אפשרות לקיים חובתו חייב לקיים מיד אלא הכוונה שחיוב צדקה במהותו הוא למלא מחסור העניים, והיות והעניים קיימים כעת הרי חל חיוב צדקה ליתן להם מיד, דהכתיב די מחסורו אשר יחסר לו ואם מתאחר הרי לא מילא מחסורו באותה שעה - ועל כן עובר בבל תאחר מיד, כי נקטו התוס' כסברת הר"ן דכל היכא דחיוב תשלומו חל איכא בל-תאחר מיד כשמשעה את חיובו. וא"כ הרי לא קשה מקרבנות דקיימי לפניו, דהתם אין זמן פירעון החיוב מיד - גם כאשר המזבח לפניו - הלכך אינו עובר בב"ת אלא בג"ר, משא"כ בצדקה שצריך למלא מחסורם הרי סברא הוא שחל חיוב לספק צרכם המיידי וממילא עובר בב"ת מיד. ואולם הרשב"א נקט כהרא"ש ששיעור ג"ר הוא שיעור באיחור הלכך אף כי חל חיוב למלא מחסורם מיד, אין לאו דבל תאחר אלא בג"ר³.

ויש לבאר בזה עוד פלוגתא בין הראשונים לענין מי שלא הקריב קרבן פסח במועדו; לדעת התוס' (בר"ה ה. ד"ה ואי) עובר בבל תאחר מיד, וכן מדויק מפרש"י (שם רע"ב). ואילו המאירי נקט שאינו עובר כלל. ויש לפרש שנחלקו בחקירת האחרונים האמורה; התוס' אזלי לשיטתייהו ששיעור ג"ר הוא בזמן החיוב [כלומר זמן הפירעון] הלכך בפסח שחיובו ביום מסוים הרי מיד כשעבר היום ולא הקריב עובר בבל תאחר, דומיא דצדקה שעובר מיד כיון שנתחייב לעניים דקיימי לאלתר⁴, ואילו המאירי י"ל שסבר כהרא"ש והרשב"א דלעולם חיובו מיד ואעפ"כ לא עבר בב"ת אלא באיחור גדול של ג' רגלים וא"כ אין לחייבו בבל תאחר מיד שהרי לא נתאחר שיעור איחור, ולאחר ג"ר ודאי אין סברא לחייבו דהא כבר אי אפשר לו להקריב, הלכך פטור לגמרי.

[וירתכן] שסברת המאירי אחרת, דליכא לאו דבל-תאחר במבטל הדבר לגמרי, וכמו שצדד הטו"א מדנפשיה סברא זו. וכן יש ללמוד מדברי התוס' נדרים (ד. ד"ה משום ב"ת דתגלחת) שבכל

ז יתכן שלכן בנדרים נסתפק הרשב"א אם ב"ד מעשים אותו ליתן מיד ואילו בר"ה לא העיר מזה כלום, די"ל ששורש ספקו הוא אם מיחייב בעשה דצדקה או בעשה דנדר, דאי בעשה דצדקה אין כופין משום דמות שכהה בצדה (כמו שצדדו בתוס' ב"ב ח, ה), ואם משום מוצא שפתיך הוי כשאר מצוות דכופין. ולכן בר"ה נקט בפשיטות עשה דמוצא שפתיך, פשיטא דהוי כשאר מצוות שכופין.

ח וכן לענין לא אפשר מן העולם עד שאהא נזיר נקט הרשב"א להשוותו לצדקה, דלא עבר בבל תאחר דאורייתא עד ג' רגלים [אלא שנשאר בקושיא מנזיר המטמא עצמו דעובר בב"ת] - וזה כשיטת הרא"ש, שגם כשהחיוב הוא מיידי ליכא ב"ת עד ג"ר.

ט אכן נראה שאין הכרח מהתוס' לסברת הר"ן, דאף להרא"ש סברא גדולה היא לומר שהואיל ואיחור היום מבטלו לגמרי ממצוותו, אין מקום להאריך לו את שיעור האיחור הלכך עובר מיד, דאיחור היום הוא איחור עולם. ואמנם כן משמע בתורה ש"ר"ב ח, ה. דבפסח עובר בב"ת מיד. [וכן לענין ביכורים מדויק מדבריו (ד. סד"ה ומעשרות) שעובר עליהם מיד כשלא הביאם בזמנם. ע' מנ"ח ה].

י ואעפ"י שדעת המאירי (בר"ה ו) נוטה לסוברים בצדקה בדקיימי עניים עובר בב"ת מיד, נראה דלאו מטעם התוס' הוא שזמן חיוב הצדקה הוא מיד, אלא טעמו דכל היכא שמוזמן להביא חיובו לא נתנה תורה שהות דג"ר להתאחר. וזה מתאים היטב למה שכתב שם שאף גבי קרבנות אם מוזבח מזומן לפניו עובר מיד.

ויש לראות דאזיל בזה הפנ"י לשיטתו, שנקט דהא דאמר רבא (ר"ה ו: כיון שעברו עליו ג"ר בכל יום ויום עובר בכל תאחר, זהו דוקא לענין הלאו אבל עשה ליכא בכל יום. וזה מובן לשיטתו שהעשה הוא מסעיפי מצות העליה וזה לא שייך לאחר הרגל¹⁰. אלא שאם כן הרי יקשה על עיקר יסוד זה מגירסת הגמרא בתמורה (יח: ע"ש בשיטמ"ק) שכיון שעבר הרגל עובר עליהם בכל יום יום בעשה, והרי מזה יש לשמוע לאידך גיסא, שגם מצות העשה היא מדיני הנדר, שעל כן אף לאחר הרגל עובר בה בכל יום. אלא דאי משום הא לא איריא שכבר עמדו האחרונים (מהר"ן חיות בר"ה וחשק שלמה בתמורה) על חילופי הגרסאות אי עובר בעשה בכל יום או רק בכל תאחר והסכימו שהגירסה הנכונה היא זו שבר"ה, והוכיחו כן מגוף הסוגיא בתמורה שם שאם היתה הבהמה חולה ברגל אינו עובר בעשה, יעו"ש. וכן הביאו האחרונים מהירושלמי דמבואר שלא עבר בעשה בכל יום.¹⁰

אך הקושי העומד כנגד מהלך זה הוא מהסוגיא בר"ה (ו: וכבר עמד בזה בזה הג"ר ראובן בנדרים ד), דבעי ר' זירא אשה מה היא בכל תאחר מי אמרינן הא לא מיחייבא בראיה [ולא קרינן בה ז'באת שמה והבאתם שמה'. וה"ה לזקן וחולה ומי שאין לו קרקע. עתוס'] או דלמא הא איתא בשמחה. הרי חזינן ד'בל תאחר' שייך לעשה ד'זבאת שמה והבאתם שמה', ואי נימא דהעשה הוא מחיובי הרגל והלאו מחיובי הקרבן הלא אין ללמוד מזה על זה לפטור את האשה מהלאו בגלל שאינה בעליה לרגל. ומזה מוכח שהעשה והלאו גדר אחד להם, ובפשוטות שניהם מצד הנדר עצמו. וכן מוכח מסוגיא הגמרא (ו:). דעביד צריכותא בין עשה ד'מוצא שפתיך תשמר' לעשה ד'זבאת שמה והבאתם שמה' - ואילו הך עשה מדיני הרגל הוא מאי קושיא, הלא אינם מענין אחד וגם חלוקים בדיניהם [דעשה ד'זבאת' הוא רק כשעלה לרגל ובשעת הרגל, להפנ"י], אלא משמע שגם עשה ד'זבאת' הוא מדיני הנדר. וא"כ הדרה קושיא לדוכתה: מדוע לא עבר בב"ת מיד כשנתחייב להביאו ברגל ראשון, והלא לשיטת הר"ן וסיעתו כל היכא דזמן פירעונו מיד - עבר בב"ת לאלתר.

מהלך שני כתב הקה"י לחלק בין הלאו לעשה; דהלאו דבל-תאחר לאחר ג' רגלים הוא מחיובי הנדר, שהנדר [או חיוב הקרבן שחייבתו תורה] מחייבו להביאו עד ג"ר, ואילו העשה דרגל ראשון אינו מדיני הנדר אלא מדיני הקרבן גופא, שמצווה להביא ברגל כל קרבן שתחת ידו. ועל כן תו לא קשה מדוע לא קאי בכל תאחר ברגל ראשון וגם לא בכל יחל להרמב"ם, כי מדיני הנדר אינו חייב להביאו ברגל הראשון אלא רק משום המצוה הכללית להביא קרבנות המצויים תחת ידו אבל אין זה ענין לנדרו. ויסוד לזה - כתב - מדין היורש, דמסיק (שם ו:): שאינו עובר בכל תאחר דכתיב 'מעמך פרט ליורש, ומשמע בסוגיא דבעשה ד'זבאת שמה והבאתם שמה' חייב, וכ"כ הריטב"א. ואפשר לומר דגזרת הכתוב הוא, אך נראה שסברא גדולה יש בדבר, דב"ת התלוי בדיני הנדר וחייב הגברא ליכא ביורש שהרי הוא לא נדר ולא נתחייב בקרבן, ואולם היות וסוף סוף יש תחת ידו קרבן שירש [ומוטל עליו להביאו, ויש ליורש תורת בעלים לכמה דינים בתורת 'מביא הקרבן', כפי שנתבאר במק"א¹¹], הרי חייב להביאו ברגל ראשון, שעצם הדבר שהקרבן תחת ידו זהו המחייב את הבאתו ברגל, ולא משום חיוב הנדר.

צדקה אבל לקט שכחה ופאה אין יסוד חיובם למלא מחסור העניים אלא חיוב עזיבה לבעל השדה להניח תבואתו לעניים [ולולא ילפותא מקרא הו"א שאף בדליכא עניים צריך להשאיר לעורבים ולעטלפים, ויש צד בתוס' (בר"ה ד:): דבליכא עניים קוצר לעצמו ונותן להם לאחר זמן - הרי משמע שיסוד המצוה להניח משדהו לצרכי עניים בכללות, אבל לא למלא מחסורם בהווה], וא"כ מה דקיימו עניים אינו מכריח כלל שזמן חיוב העזיבה הוא לאלתר, ועל כן בהנהו עובר רק בג' רגלים ככל חובות, ונתישבו היטב דברי הרמב"ם (וע' בדברי יחזקאל שעמד בעיקר החילוק לתרץ קושיית התוס').¹²

אכן יש להקשות בתרתי על מהלך זה: ראשית, לפי האמור תמצא סתירה בדברי הרא"ש, שבנדרים נקט שאף בדברים שזמן חיובם מיד אינו עובר בב"ת אלא אחר ג' רגלים, ואילו בפ"ק דר"ה משמע בפסקי הרא"ש שבצדקה עובר בב"ת מיד¹³. ועוד קשה על הנחת הגרנ"ט דלדעת הרא"ש אף במפרש בנדרו להביא מיד אינו עובר אלא בג' רגלים, והלא בירושלמי (ריש ר"ה) איתא שאם נדר להביא 'בשני בשבת' - עובר בכל תאחר מיד כשעבר יום שני ולא שילם נדרו, והיאך נקט הרא"ש מסברא דנפשיה דלא כהירושלמי. ועל כן נראה לבאר הענין בפנים אחרות.

ג דהנה יש לתמוה על מה שהעמידו הדברי-יחזקאל והגרנ"ט בדעת כמה ראשונים שזמן החיוב הוא בג' רגלים, והלא ילפינן (בר"ה ד:): שכבר ברגל ראשון איכא חיוב עשה להקריב חובותיו דכתיב 'זבאת שמה - והבאתם שמה'. וא"כ קשה כיון שיש חיוב הבאה כבר ברגל ראשון, מדוע אינו עובר בב"ת מיד, הלא לשיטה זו כל היכא שהגיע זמן החיוב קעבר עליה בב"ת מיד כשמתאחר מאותו זמן. ואמנם כן סובר ר' מאיר שם 'כיון דאמר ליה רחמנא אייתי ולא אייתי ממילא קם ליה בכל תאחר', אבל הלא אנן לא קיי"ל הכי. וכבר עמד על כך הקהלות-יעקב [שאף הוא צידד מדנפשיה כבאור האחרונים בפלוגתת הר"ן והרא"ש].

וכיוצא בזה יש לתמוה על שיטת הרמב"ם שהמאחר ג' רגלים עובר בכל יחל, וביאר החת"ס שנכלל בנדרו לקיים כל חיוביו, ואם כן בדין הוא שיעבור בכל יחל מיד ברגל ראשון שהרי חייב להביא נדרו כבר ברגל ראשון.

ובקה"י (בר"ה ובה"ג יט) תירץ בשני אופנים: י"ל שהעשה דרגל ראשון הוא מפרטי מצות הרגל ולא מחיוב הנדר והקרבן, שלעולם זמן פירעון הנדר הוא בג' רגלים אלא שממצות העליה לרגל להביא כל חובותיו בשעה שהוא בא למקדש. ועל כן אם עלה ולא הביא לא חשיב 'מאחר נדרו', ובודאי אינו מחלל דיבורו, כי מצד הנדר עדיין הוא בתוך הזמן, ורק ביטל חובה חיצונית המוטלת עליו מדיני הרגל.

והנה בעיקר גדר זה עמדו גם הדברי-יחזקאל (שם) והחזון-יחזקאל (ריש ר"ה). ויש לסייע לזה מדברי הפנ"י (שם) שבעשה עובר רק אם עלה לרגל ולא הביא, אבל אם לא עלה מסיבה כלשהי לא עבר בעשה. וזה מתאים עם הסברא האמורה שמצוה זו היא מדיני העליה; כשבאת שמה - הבא חובותיך.

¹⁰ ולפ"ו מסתבר שיעבור בעשה ברגל הבא. ובלא"ה מסתבר כן כמוש"כ הטו"א.

¹¹ ואולם יש מהאחרונים שנקטו שאף בעשה עובר בכל יום - ע' לקוטי הלכות [אך מה שציינן לרמב"ם צ"ע דארובה, משמע מדבריו (מהע"ק יד, טו), שרק בב"ת עובר בכל יום, כמו שדייק בחשק שלמה ובקה"י] וערו"ל ר"ה ו: ושבת הלוי ח"ב קטו. ומה שמבואר בתמורה שם שאם היה חולה אינו עובר אח"כ, י"ל שזה רק בכה"ג שלא חל חיובו ברגל, אבל אם כבר נתחייב י"ל שעובר בכל יום.

¹² ישעוריים א,ו; מט,ה; קטז,ג; קסו,א.

¹³ המאירי (ר"ה ו: ד"ה צדקה) חילק להדיא [כנראה עפ"י הרמב"ם] בין צדקה למתנ"ע, דדוקא במידי דנדרים אמרינן דעובר מיד בדקיימי עניים אבל לא בחובות שאינם נדרים. ויש לבאר חילוקו שבדעת בני אדם כשנדרים צדקה דעתם ליתן מיד כשיודמנו העניים [ואכן אם המנהג ליתן רק כשמודמן מומן לדידי - הכל על דעת הנודר, כמו שכתב שם בסוף הדברים], משא"כ בחובות התורה זמן החיוב הוא תוך ג"ר.

¹⁴ אם כי יש מקום לפרש דמש"כ 'מייחייב עלה לאלתר' היינו בעשה ולא בלאו [ומה שהוזכר בסוף דבריו 'בל תאחר' י"ל דקאי על ג' רגלים], וכן בתוספות הרא"ש הביא לפרש כן מרבנו יונה.

כללי, שכשהוא 'זמן פרטי' המסיים את הדבר עצמו, הרי באיחורו מאחרים 'את הדבר' ונגרע בקיומו, וכשהזמן הוא 'זמן כללי' - מאחרים 'לדבר', והאיחור הוא רק מצד האדם אבל לא נגרע בקיומו של הדבר.

ערתה נשוב לשאלתנו: הלא נקבע זמן פירעון כבר ברגל ראשון, ומדוע אינו עובר בבל תאחר מיד כשנתאחר - אכן נראה ברור שזמן זה של רגל ראשון גדרו כ'זמן כללי' בחיוב האדם למהר חובותיו ולא להשהותם [לא בגדר 'זריזין מקדימין' אלא חיוב גמור מדאורייתא], ואינו זמן פרטי המגדיר ומסיים את הנדר או את חובת ההבאה המסוימת. לא כן זמן דג' רגלים שקבעה תורה, הרי זה זמן פרטי בנדר או בחובת-הקרבן דבאיחורו נגרע בקיומם [אבל לא נתבטל הקיום לגמרי שהרי חייב להביאם אח"כ, כמשל זמן הרכבת הנ"ל, שהזמן מגדיר את היציאה עצמה ובאיחורו הפסידה, ואולם לא הפסיד המאחר לגמרי את יעדו, שיכול לצאת ברכבת אחרת. אף כאן, לא הופסד נדרו לגמרי ומ"מ נגרע מקיום נדרו בכך שאיחר את זמנו]. וא"כ הרי מובן דליכא 'בל תאחר' ברגל ראשון הגם שחייב להביאו אז, דלאו דבל תאחר גדרו שלא לאחר את קיום הנדר איחור הגורע בקיומו, ואין בכלל הלאו 'לאחר ל...', איחור שהוא רק מצד האדם ולא מגרע בקיום הנדר, וכן ליכא לאו דבל יחל דברו ברגל ראשון, שזמן דרגל ראשון אינו זמן פרטי בנדר גופא אלא זמן כללי ודין חיצוני בגברא שחייב למהר ולשלם חובותיו באותו זמן, אבל כשאיחר לזמן זה לא נגרע כלום בנדר עצמו (וע' חדושי הג"ר ראובן נדרים ד).

ומובן אם כן דעשה ד'תאכלנו שנה בשנה' משפיע על הלאו דבל תאחר, כי העשה הוא דין פרטי בקיום מצות הבכור דכתיב בגופיה 'תאכלנו שנה בשנה', ואינו עשה כללי כ'זבאת שמה והבאתם שמה', הלכך האיחור בזמן זה מהוה גירעון [חלקי] בקיום הדבר, לכך עובר בבל תאחר (וע' אבי עזרי בכורות א מתנ"ע ח). ואם כן כמו ש'שנה בלא רגלים' בבכור הוי הפסד וגירעון במצות הבכור גופא שעל כן פשוט דאיכא בל תאחר הגם שאינו אלא עשה, כך יגיד זה על רעו ד'רגלים בלא שנה' שגם שם גדר האיחור הוא לאחראת הקיום, שנגרע קיום הדבר מפני האיחור.

וסייעתא לחילוק הגדרים, דהא בג' רגלים איכא ילפוטא שאין הקרבן נפסל באיחור זה דכתיב 'והיה בך חטא' ולא בקרבנך, וכן בבכור איכא קרא שכשר להקריבו אף לאחר שנה, ואילו לגבי רגל ראשון ליכא קרא שלא נפסל הקרבן - כי דין כללי הוא שעל הגברא ולא דין פרטי בקרבן ובנדר וליכא הו"א שייפסל הקרבן בכך, משא"כ ג' רגלים ושנה שהם דינים פרטיים בזמן הנדר והבאת הקרבן, לפיכך הו"א שייפסל הקרבן.

ולפי"ז מוטעם התירוץ הנ"ל בשיטת הרמב"ם לחלק בין צדקה שעובר בב"ת מיד ובין שאר מתנות עניים שאינו עובר עד ג' רגלים, שזמן החיוב הפרטי של הצדקה הוא מיד כי אם נמנע מליתן עתה הרי זהו גירעון בקיום עצמו דמה תועיל הנתנה שלאחר זמן סו"ס אין כאן די מחסורו אשר יחסר לו בהווה, נמצא שאיחורו מוגדר כמאחר את הדבר, משא"כ בכגון לקט שכחה ופאה אין גירעון בקיום המצוה עצמה אם יתן מאוחר יותר.

מערתה נוכל לבאר שיטת הרא"ש ודעמיה, דהנה נראה שיסוד הפלוגתא בין הרמב"ם והרמב"ן אי איכא בל יחל באיחור הנדר ג' רגלים הוא, דלהרמב"ם זמן ג' רגלים מוגדר 'זמן פרטי' בדין הנדר וכנ"ל ובאיחורו נגרע קיום הנדר, ואילו הרמב"ן סובר שאין זה אלא זמן כללי לפריעת חובותיו בדומה לעשה דרגל ראשון, רק שנתנה תורה דרגות בשיעורי האיחור, דברגל ראשון איכא עשה ובג' רגלים לאו, אבל בשניהם גדר הזמן הוא בדיני הגברא ולא בדיני הנדר [ובתרווייהו גדר האיחור הוא 'מאחר ל...' ולא 'מאחר את'], הלכך לא שייך בל יחל באיחור. ואם כן הרי יש לומר שגם דעת

והביא הקה"י להוכיח כן מדברי הפני-יהושע בביצה (יט:): שמשמע שם בסוגיא ובפרש"י דלת"ק דלא בעינן ג' רגלים כסדרן, אשמעינן התנא עצה טובה למי שנדר תודה קודם סוכות שביאנה בסוכות, כי בפסח לא יוכל להביא שהרי צריך להביא עמה לחם חמץ, ובשבועות גם כן אי אפשר לו להקריב למ"ד נדרים ונדבות אינם קרבים ביו"ט וא"כ יצטרך לבוא פעם נוספת בין הרגלים, אבל לר"ש דבעי ג' רגלים כסדרן אין צריך למהר להביא בסוכות דהשתא שהרי יכול להביא בסוכות הבא. והקשה החכ"צ (יב) הלא לכו"ע איכא עשה ברגל ראשון, ומהו שנחלקו בעצה טובה. ותירץ הפנ"י דמיירי שנדר להביא תודה אבל עדיין לא הפרישה, ואם כי לענין בל תאחר ילפינן מקראי (בר"ה ו) שאין הפרש בין אמר ולא הפריש להפריש ולא הקריב, אבל כלפי העשה ברגל ראשון דליכא קראי, אינו אלא בהפריש ולא הקריב. וביאר בקה"י דהעשה אינו מחיובי הנדר אלא מדיני הקרבן הטעון הקרבה, ועל כן בנדר ולא הפריש דליכא קרבן תחת ידו אינו שייך בעשה זה כלל.

אלא שגם מהלך זה אינו עומד, שסברא זו כבר סבר הטו"א (בר"ה) לתרץ קושית החכ"צ אבל דחאה מחמת הסוגיא בר"ה דעביד צריכותא וחילוקים בין אמר-ולא-אפריש לאפריש-ולא-אקריב ולא הזכירה חילוק יסודי זה, דליכא עשה אלא בהפריש, ומשמע מזה שאף בדאמר ולא אפריש איכא עשה. וכן מפורש הדבר ברמב"ם (מע"ק יד, יג-טז), וכבר עמדו על כך השפ"א (בר"ה ד) והדברי-יחזקאל. [ועל הקושיא מביצה יט רבו התירוצים באחרונים]. אברא, לפי זה מוכח שהעשה אינו מדיני הקרבן שהרי נקטינן דאף באמר ולא הפריש איכא עשה להביאו ברגל, וא"כ הרי חוזרות הקושיות למקומן דכיון דאיכא עשה ברגל הראשון אמאי ליכא בל תאחר - ולהרמב"ם אף בל יחל - מיד ברגל ראשון שחל עליו חוב פירעון הנדר.

ד ונראה לבאר בהקדם מה דתניא בר"ה (ו:): אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה עובר בבל תאחר. [ומשכחת לה שנה בלא ג' רגלים בזמן שקדשו עפ"י הראיה שעצרת חל פעמים בה' בסיון פעמים בו' ופעמים בו' (כדתי רב שמעיה), ונדר מיד לאחר עצרת ועברה שנה קודם עצרת הבא], וילפינן מדכתיב בבכור 'תאכלנו שנה בשנה'. וכך פסק הרמב"ם (לענין בכור - בכורות א, יג) וכן נקטו רוב הראשונים [מלבד בעה"מ שפירש שאינו בב"ת אלא בלאו הבא מכלל עשה]. וכבר עמד הטו"א הלא 'תאכלנו' אינו אלא עשה ומהיכן שמענו בל תאחר - וכתב דילפינן מדקבע רחמנא זמן הבאה של שנה הרי כשלא הביא באותו הזמן קם ליה ממילא בבל תאחר. ואף דאנן קיי"ל דברגל ראשון איכא עשה ואעפ"כ ליכא לאו דבל-תאחר אלא בג' רגלים [ודלא כר"מ (ר"ה ד): דקם ליה בבל תאחר מיד ברגל ראשון כיון דאמר ליה רחמנא אייתי ולא אייתי], ומאי שנא הכא דלא אמרינן כן - כתב הטו"א שצריך לחלק, דהתם איכא הכרח דליכא לאו ברגל ראשון, דא"כ אין אני יכול לקיים הלאו בג' רגלים, הרי משא"כ הכא שאפשר לקיים הלאו גם בשנה וגם בג' רגלים. הרי חזינן מזה שיש עשה המשפיע על עבירת הלאו דבל-תאחר ויש עשה שאינו משפיע עליו, ומהו גדר הדבר -

ונראה לבאר ששני מיני איחור הם; יש איחור שאינו מגרע בקיום הדבר [משל למאחר למועד שקבע להידבר עם חברו, שאיחר למועד הפגישה אבל לא הפסידה], ויש איחור המגרע בקיום [משל למאחר את הרכבת וכבר יצאה לדרכה], הרי אלו שני גדרי איחור: 'מאחר ל...' ו'מאחר את...'. והנה שני גדרי איחור אלו תלויים בגדר קביעת הזמן, האם הוא זמן המגדיר ומסיים את הדבר, כי אז איחור בזמן הוא איחור הדבר המגרע בקיומו, או שהזמן הוא ענין חיצוני ואינו נוגע לעצם קיומו של הדבר, שבזה האיחור אינו מגרע את הדבר עצמו. ונמצא שהם שני מיני זמן - 'זמן פרטי' ו'זמן

הנזירות בדוקא, ואף שאם לא הביא באותו היום חייב להביא אחר כך, היינו רק משום חיוב הקרבן שעליו אך מ"מ לא קיים הנזירות ככל משפטה, והוכיח כן מדין סתירת הנזירות ביום הל"א דחשיב שלא נגמרה הנזירות עדיין ביום זה, כי גם הבאת הקרבן ביום זה הוא מדיני הנזירות. והעיר להקשות ביונת אלם שם לפי זה, מדוע אינו עובר בב"ת מיד כשלא הביא הקרבנות באותו היום שהרי באיחורו מפסיד הך דינא דנזירות. אכן יש לומר שזהו טעמו של המאירי שעובר מיד, מפני שאיחר את חיובו המסוים שמדיני הנזירות להביא הקרבנות ביום זה. ואם כן הלא נראה שאינו עובר בזה אלא פעם אחת באותו היום שלא הביא אבל מכאן ואילך אינו עובר בכל יום ויום שהרי הדין המסוים דנזירות כבר הופסד ומעתה שב דינו להיות כשאר חייבי קרבן דלא עבר אלא בג"ר. ולפי"ז לא קשה מהסוגיא בערכין, דהתם בעינן לטעמא דשמא יפשע דממשכנין אותו גם לאחר שלא הביא ביום ל"א, דתו ליכא מעתה בל תאחר, ואה"נ דביום ל"א גופא צריך למשכנו אף בלא טעמא דשמא יפשע ולא יביא, כי היכי דלא ליקו בכל תאחר.

אך לכשנעיין נראה שאין התירוץ ברור, דהלא בכל הקרבנות עובר בב"ת כל יום ויום לאחר ג' רגלים, ויש לשאול לפי הנ"ל שהגדר הוא מפני שאיחר את קיום נדרו המלא במה שלא הביא תוך ג"ר, א"כ מה טעם עובר בכל יום ויום והלא לאחר שעברו ג"ר אין הפסד נוסף המתמשך והולך - ועל כרחך לומר שכל יום ויום שמוסיף על איחורו זה, מחמיר הוא את האיחור ומתחייב עליו (ע' בחדושי ר' ראובן נדרים שם), וה"נ בדין הוא שיעבור על ב"ת בכל יום שמחמיר את איחורו, הגם שכבר הפסיד את קיום משפטי הנזירות כבר לאחר יום ל"א. והיה אפשר לומר דשאני הכא שאת קיום דיני הנזירות הפסיד לחלוטין ביום ל"א שלא הביא ורק חובת קרבן דעלמא איכא עליה הלכך ליכא ב"ת, דכלפי דיני הנזירות כבר א"א לו לקיים כלל וכלפי חובת קרבנות דעלמא אינו 'מאחר את' דהלא עדיין לא עברו ג"ר [ושאני מקרבנות דעלמא שלא הפסיד לגמרי רק גרע מקיום נדרו הלכך עובר בכל יום ויום על המשך האיחור]. אך הלא הובא לעיל דדעת המאירי בר"ה שבקרבן פסח ליכא 'בל תאחר' כיון שעבר יומו ובטל קרבנו, וא"כ הרי ממה נפשך אין מובנים דבריו שעובר בב"ת דנזירות מיד, דאם ניזיל בתר קיום משפטי הנזירות [ונפרש כסברת היונת-אלם שהואיל וממשפטי הנזירות להקריב ביום ל"א דוקא, לכך עבר מיד שלא הביא באותו היום], הלא דמי לפסח דלהמאירי עצמו ליכא כלל בל תאחר כיון שעבר זמנו, ואם נבוא לחייבו משום חובת קרבן דעלמא, הלא אינו 'מאחר את' וליכא כלל בל תאחר [ויש מקום לדון ולחלק].

על כן מחוורתא לתרץ באופן אחר הקושיא מערכין, ונימא דאינו עובר בב"ת מיד משום הפסד תורת הנזירות וכדברי היונת-אלם אלא אם לא הביא שום קרבן, אבל הביא קרבן אחד ביום ל"א כיון שיצא בזה בדיעבד מחיובי הנזיר כאמור, תו לא עבר בב"ת [רק יעבור עליהם בג"ר כשאר קרבנות], וא"כ הרי לא קשה מערכין, דהתם הלא מיירי כשעבר והקריב קרבן אחד קודם החטאת דמש"ה אמרינן דממשכנין החטאת דכיון דאינו מעוכב כלום כי כבר הביא קרבן אחד אזי חיישינן דלמא פשע [וכ"ה ברגמ"ה שם, וע' אחיעזר ח"ב מט], וא"כ הרי באופן זה אכן ליכא בל תאחר מיד שכבר השלים משפטי הנזירות במה שהביא קרבן אחד ביום ל"א ונשלמה הנזירות [ורק עדיין מחויב הוא בשאר הקרבנות שכבר נתחייב בהם, אבל הנזירות עצמה כבר שלמה], ושפיר בעינן לטעמא דממשכנין על החטאת דלמא פשע ולא מייתי, אבל משום בל תאחר ליכא קודם ג"ר, שכבר הביא קרבן אחד מקרבנותיו.

הרא"ש כהרמב"ן, ומה שנחלק על הר"ן דב'לא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר' עובר רק בג' רגלים, כי סובר שהחיוב לקבל מיד ולא להשתהות אינו מדיני נדר הנזירות גופא אלא שמחויב הגברא בחיוב חוציי לקבל עליו הנזירות מיד, וכיון שכן אינו עובר על הלאו אלא בשיעור איחור דג' רגלים. ואולם במקום שבנדר עצמו נכלל הזמן, כגון שפירש 'הרי עלי עולה להביא מיד' הרי אם מתאחר ואינו מביא מיד הריהו מגרע בקיום הנדר גופו הלכך מודה הרא"ש שעובר מיד [שהוא בגדר 'מאחר את'], וכדמבואר כן בירושלמי. ואם כן הוא הדין בצדקה היכא דקיימי עניים, סברא היא שמאחר את הקיום גופא כנ"ל הלכך אף להרא"ש עובר מיד, וכמו שנראה בפסקיו בר"ה.

ובזה יש להבין עוד את דברי הר"ן בנדרים שם, שכתב שאם אמר 'קודם שיעברו ב' שנים אהא נזיר' - עובר בכל-תאחר אחר ג' רגלים. והוקשה להגרנט לפי מה שביאר שיטת הר"ן דב"ת הוא איחור מזמן החיוב, א"כ מדוע עובר בג"ר והלא עדיין לא הגיע זמן החיוב עד שנתיים. ונדחק לומר דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה, דהתורה קבעה זמן חיובו. וסברא זו צ"ע שהרי לא אמרה תורה אלא בסתמא אבל כאן הלא נתחייב להביא תוך שנתיים וטפי מזה לא נתחייב, ומהי תיתי שחייבתו תורה מה שלא נתחייב בנדרו. אך להנ"ל נראה שבאמירת 'קודם שיעברו שנתיים' הזמן בא רק להגדיר את אפשרות הקיום, שאם יעבור אותו זמן ייבטל קיום הנדר לגמרי, אבל מ"מ נשאר החיוב של כל הנדרים לקיימן תוך ג' רגלים, ושיעור זה לא נתבטל בדבריו. נמצא אם כן ששיעור ג' רגלים הוא זמן הנדר שלאחריו נגרע קיום הנדר גירעון חלקי שהרי עדיין יכול להביא ואז קעבר בכל תאחר, ולאחר שנתיים נתבטל קיומו באופן מלא".

ה והנה בנדרים שם איכא אוקימתא נוספת לבל-תאחר דנזירות - בקרבנות הנזיר, שאם נשתהה הנזיר מלהביא קאי בכל תאחר. ופירשו הר"ן והרא"ש שעובר בג' רגלים כבשאר קרבנות. ואולם הקר"א דייק בלשון התוס' שם שעובר מיד. ואם כי הדיוק בתוס' אינו מוכרח, אבל כן איתא במאירי. והקשה הקר"א מדאמרינן בערכין (כא.) אמר רב פפא פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותן [שלא כשאר חייבי חטאות ואשמות דתנן אין ממשכנין אותן כיון דלכפרת חטא אתו לא משהה להו] - בחטאת נזיר, דכיון דאמר מר אם גילח על אחד משלשתן יצא ואם נזרק עליו אחד מן הדמים הותר לשנות יין וליטמא למתים, פשע בה ולא מייתי. וקשה, בשלמא להר"ן והרא"ש ניחא דבלא טעם דלמא פשע אין ממשכנין אותו כיון דלא עבר בכל תאחר עד ג' רגלים, אבל לדעת הראשונים דקאי בב"ת מיד, הלא אף בלא טעמא דלמא פשע ולא מייתי בדין הוא דממשכנין אותו כדי שלא יעבור בכל תאחר בכל רגע ורגע.

ולכאורה היה מקום לתרץ, דהנה צריך ליתן טעם לשיטה זו, מדוע בקרבנות נזירות יעבור בב"ת מיד. ויש ללמוד באור לדבר עפ"י מה שמובא ביונת אלם (ד) מהגרי"ז שממשפטי הנזירות יש חלות דין להביא הקרבנות ביום שלאחר תשלום

יח צ"ע לחדש שכונתו בנדרו שאם יעברו שנתיים לא יהא חייב, דמאי שנא מאומר 'מיד' שאף אם נתאחר לא נפטר. והרי לכאורה הדעת נותנת שאמר שנתיים לקבוע לו זמן ולא לפוטרו מכל וכל אם יתאחר. ונראה שסברת הגרנט ד'לא תאחר' שייך אף בגוונא שהרויח זמן לעצמו, דההדירותו תורה מלאחר נדרו פן יפשע. [ועתוס' נדרים ט סע"א דהמקבל עליו תענית ואינו קובע זמן הוי כנדרו רשעים שמא יאחר יותר מדי או שמא יפשע. ובאיה"ש שם כתב לפי"ז שהמקבל עליו נזירות' בזמן שארצה' עובר בב"ת, ודוקא 'לכשארצה' אינו עובר משום שהתנה את עיקר קבלת הנזירות ברצונו].

